

УДК 502:330

Тарановська Ю.М.

студентка

Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Буга Н.Ю.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри маркетингу

Донецького національного університету
імені Василя Стуса

РОЛЬ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема, пов'язана зі сталим розвитком підприємств, із забезпеченням програми ресурсозбереження в умовах модернізації виробничо-господарської діяльності. Актуальність організації ресурсозбереження зумовлена необхідністю економії та раціонального використання усіх видів ресурсів. Ця проблема вимагає рішення для належної організації процесів сталого розвитку підприємства.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, економія ресурсів, ресурсозбереження, вторинні ресурси, безвідходне виробництво.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема, связанная с устойчивым развитием предприятий, с обеспечением программы ресурсосбережения в условиях модернизации производственно-хозяйственной деятельности. Актуальность организации ресурсосбережения обусловлена необходимостью экономии и рационального использования всех видов ресурсов. Эта проблема требует решения для надлежащей организации процессов устойчивого развития предприятия.

Ключевые слова: концепция устойчивого развития, экономия ресурсов, ресурсосбережения, вторичные ресурсы, безотходное производство.

ANNOTATION

In this article consideration of problems connected with sustainable development of enterprises within the limits of programs savings of resources in the conditions of their modernization is industrial-economic activities. The urgency of resource saving control in the food industry due to the necessity of saving and rational use of all resources. This problem requires solution for the proper organisation of sustainable development of an enterprise.

Key words: the sustainable development concept, savings of resources, resource conservation, secondary raw materials, waste-free production.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні умови господарювання вимагають створення підприємств, які здатні не тільки забезпечити належні умови конкурентного середовища, а й підтримувати належним чином своє виробництво для забезпечення сталого розвитку підприємства. Технологічний процес є складною системою створення продукції, однак у процесі виробництва присутнє місце утворення відходів, тому необхідно впроваджувати ресурсозберігаючі технології на підприємстві. Важливе завдання – дослідження ресурсозберігаючої політики підприємства, оскільки вона повинна включати в себе реалізацію комплексу заходів щодо технічних, економічних, фінансових і правових аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. У сучасній економічній літературі дослідження питань, що пов'язані із забезпеченням сталого розвитку на підприємстві, відображено у наукових публікаціях багатьох вітчизняних та закордонних учених. Фундаментальною основою зазначеної тематики є роботи таких науковців, як М.В. Хвесик, А.С. Козенок, О.В. Мазур, А.А. Каленюк та ін. Вони досліджували особливості ресурсозбереження із забезпечення сталого розвитку на підприємствах. Це питання є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення теоретичних, методологічних і методико-прикладних основ ресурсозбереження та шляхів підвищення конкурентоспроможності із забезпечення сталого розвитку. Для цього необхідно визначити теоретичні аспекти сталого розвитку на підприємстві, завдання для реалізації ресурсозберігаючої політики на підприємстві, спрогнозувати можливий ефект від ресурсозбереження для підприємств, які будуть розвивати ресурсозберігаючі технології на своєму підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сталий розвиток господарської структури характеризує комплексна система показників, яка відображає в динаміці економічне зростання, зміцнення фінансового стану і підвищення ефективності використання всієї сукупності і кожного виду ресурсів, виконання за звітний період (місяць, квартал, півріччя, рік) зобов'язань перед працівниками, іншими організаціями (підприємствами) і державою. На всіх рівнях управління господарськими структурами головною метою є досягнення стійкого розвитку економіки, яке характеризується збільшенням у динаміці (у порівнянних обсягах) основних статистичних індикаторів (на рівнях країни, регіонів) і кінцевих показників (на рівнях галузі та організацій, підприємств) у визначених розмірах і в оптимальному співвідношенні між ними.

Впровадження сталого розвитку має спиратися, насамперед, на пошук форм та методів узгодження інтересів суб'єктів господарювання,

влади, населення та всіх учасників економічної системи. Отже, проблема повинна бути виведена зі сфери чинників технологічного та матеріального розвитку в ті сфери, де домінуючі чинники суб'єктивного характеру – інтереси. Тут пріоритетною є проблема справедливого використання результатів розвитку в інтересах усіх учасників економічного, а в більш широкому сенсі – господарського, процесу в цілому. Отже, виникає питання щодо задоволення інтересів усіх учасників господарської діяльності – виробників, споживачів, суб'єктів господарювання – на державному, регіональному та місцевому рівнях тощо. Такий підхід у цілому відповідає європейським цивілізаційним орієнтирам. Більше того, він, очевидно, відіграє вирішальну роль, оскільки сучасне технологічне мислення, особливо на пострадянському просторі, все ще домінує над екологічним науковим дискурсом [1].

Провідна роль концепції сталого розвитку належить проблемі оцінки довгострокових екологічних наслідків прийнятих нині економічних рішень. Цільовою функцією тут є мінімізація негативних екологічних наслідків, зокрема на рівні окремого підприємства.

Сталий розвиток підприємства визначається комплексним впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Чинники зовнішнього середовища мають прямий або опосередкований вплив на господарську фінансову діяльність підприємства і діють за його межами. Тому для забезпечення стійкості свого функціонування господарюючі суб'єкти повинні оперативнo реагувати на зміну зовнішнього середовища і приймати ефективні рішення. Найважливішими внутрішніми змінними будь-якої господарської структури є цілі і завдання організації. Стає очевидною необхідність формування економічного механізму стійкого розвитку господарюючих структур. Під економічним механізмом стійкого розвитку підприємства (групи підприємств) розуміється

сукупність економічних методів і прийомів, що підвищують здатність підприємства (групи підприємств) адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні впливи і функціонувати так, щоб розвиватися в напрямі досягнення своїх стратегічно заданих цілей, які орієнтовані на реалізацію екологічних парадигм.

Можливі шляхи забезпечення сталого розвитку промислових підприємств представлено на рис. 1. Що стосується аналізу промислового підприємства, то поняття стійкості може бути використано для характеристики стабільності положення підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Одним із головних шляхів формування механізму сталого розвитку підприємства є впровадження ресурсозберігаючих технологій. Але сьогодні на українських підприємствах це впровадження розвивається доволі повільно. Незважаючи на низку переваг, підприємства не поспішають скорочувати ресурсні витрати для забезпечення екологічного ефекту та зменшення собівартості продукції. Для результативного функціонування підприємства необхідно встановити розуміння в понятті «ресурсоспоживання» (рис. 2), яке включає в себе не лише використання ресурсів, а й їх утилізацію, оскільки це впливає безпосередньо на екологічний стан навколишнього середовища, а також від цього можна отримати певні економічні переваги.

Враховуючи сучасні тенденції економічного розвитку, ресурсозбереження – це такий метод господарювання, за якого раціональне використання всіх ресурсів підприємства обов'язково супроводжується впровадженням ресурсозберігаючих технологій та прийняттям ефективних управлінських рішень стосовно них [4].

Раціональне використання матеріальних ресурсів є однією з найважливіших конкурентних переваг підприємств промисловості, а основні завдання реалізації ресурсозберігаючої політики полягають в:

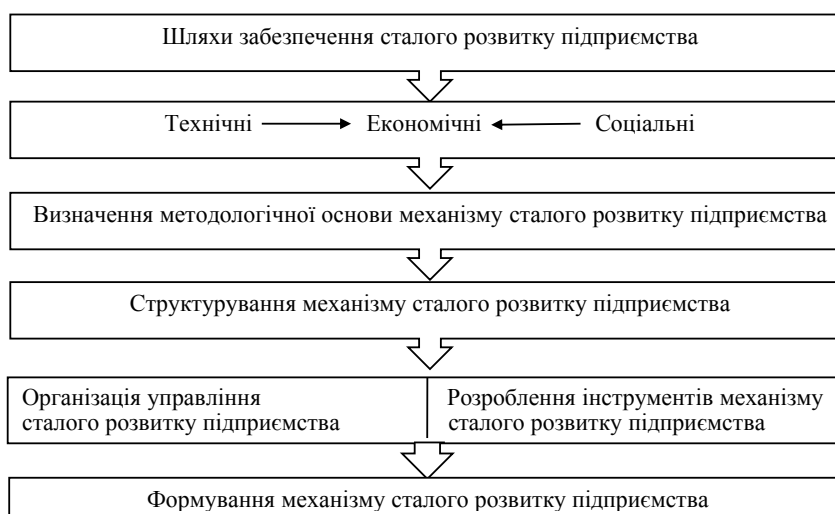

Рис. 1. Систематизація шляхів забезпечення сталого розвитку підприємства [2]

Людський ресурс, інформація, транспорт, грошові потоки, матеріальні потоки, час

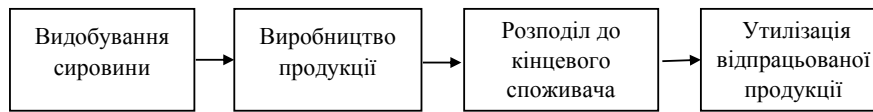

Рис. 2. Лінійне представлення ресурсоспоживання [3]

- охороні природи і дотриманні екологічних вимог;
 - забезпеченні конкурентоспроможності продукції;
 - забезпеченні раціонального використання матеріальних ресурсів на конкурентоспроможному рівні;
 - ліквідації непродуктивних витрат матеріальних ресурсів, пов'язаних із випуском низькоякісної, технічно недосконалої і неконкурентоздатної продукції;
 - оптимізації структури споживання ресурсів на основі впровадження нових проектних, конструкторських і технологічних рішень, що дають змогу підвищити комплектність використання матеріальних ресурсів застосування економічних та нетрадиційних видів матеріалів і джерел енергії;
 - розширенні застосування вторинних ресурсів і супутніх продуктів, організації повної переробки виробничих відходів і матеріалів, збільшенні збору й утилізації побутових відходів;
 - скороченні втрат матеріальних ресурсів на всіх етапах виробництва, транспортування та зберігання;
 - прискоренні оборотності оборотних коштів, скороченні сукупних запасів, вивільненні частини ресурсів у різних сферах виробництва для використання в наступних виробничих циклах [5].
- Для забезпечення ресурсозбереження на підприємстві виділяють основні напрями розвитку маловідходних технологій та безвідходних виробництв, у тому числі:
- створення нових процесів отримання традиційних видів продукції, що дають змогу використовувати чи скорочувати етапи переробки або технологічні стадії, на яких утворюється основна кількість відходів;
 - розроблення й упровадження систем утилізації відходів виробництва, які слід розглядати як вторинні матеріальні ресурси;
 - створення територіально-виробничих комплексів із замкнутою структурою матеріальних потоків сировини та відходів усередині них.

Тобто головна ідея безвідходного виробництва – це перетворення всієї сировини, що надійшла на підприємство, її залишків, а також відходів, отриманих у процесі виробництва, у готову продукцію, здатну приносити дохід.

Безвідходні технології широко використовуються в агропромисловому комплексі, гарним прикладом застосування яких є підприємства Вінницької області, однієї з лідерів із виробництва сільськогосподарської продукції. На цей

час у Вінницькій області встановлено сім теплогенераторів на пресованій соломі, функціонує інвестиційний проект ТОВ «ВіннПелетта» (Липовецький р-н) із виробництва паливних гранул потужністю 150 тис. т на рік. Сировиною для пелетів служить місцева біомаса сільськогосподарського походження, переважно соломка [6].

Із концепції безвідходного виробництва впливає такий термін, як «реверсивна логістика», оскільки вона пов'язана з управлінням відходами та рециклінгом вторинних матеріальних ресурсів. Сучасний розвиток господарського механізму управління виробництвом повинен здійснюватися на інноваційних засадах із застосуванням ринково орієнтованих підходів до організації управлінської діяльності, визначальними рисами яких є інтегрований підхід до оцінки соціо-еколого-економічних результатів виробництва, а також забезпечення комплексної оптимізації ресурсопотоків у системі «формування ресурсів – виробництво – споживання – утилізація відходів», тобто принципів, методів та інструментів логістичного управління виробничими процесами.

Логістика вторинних ресурсів повинна вирішувати два головних завдання: вилучення з потоків відходів вторинних ресурсів і пошук шляхів їх збуту. Для їх вирішення слід чітко розуміти різницю між такими поняттями, як «вторинні ресурси» і «вторинна сировина», оскільки для досягнення однієї з основних цілей логістики вторинних ресурсів – зниження обсягів захоронення відходів – необхідно орієнтуватися на вторинні ресурси, тобто всі потенційно придатні до переробки відходи [7].

Таким чином, процеси ресурсозбереження на підприємстві позитивно впливають на широке коло суб'єктів, що сприймають його результати. До них можна віднести: підприємство – виконавця ресурсозберігаючих заходів, споживачів його продукції, торговельних партнерів, працівників підприємства. Для кожного суб'єкта ефект від ресурсозбереження полягає у поліпшенні умов діяльності, збільшенні його доходів та покращенні якості продукції (рис. 3).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, одним із найбільш ефективних засобів забезпечення сталого розвитку на сучасних підприємствах є застосування ресурсозберігаючих технологій, що дають змогу мінімізувати негативні екологічні наслідки та отримувати економію матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів. Та ще одним важливим вектором ресурсозбереження на

Рис. 3. Ефект від ресурсозбереження [4]

підприємстві є зниження питомих витрат у процесі виробництва, що дає змогу істотно заощадити ресурси.

До перспектив подальших наукових розробок слід віднести формування практичного та ефективного інструментарію щодо оцінювання ефективності ресурсозберігаючих заходів на промислових підприємствах, які будуть простими та ефективними в обчисленні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хвесик М., Бистряков І. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України. Проблеми економічної теорії. 2012. № 12. С. 4–12.
2. Вахромов Е.Н., Маркарян Д.Ю. Оценка устойчивого развития и функционирования предприятия: факторы, критерии, особенности. Вестник Астраханского государственного технического университета. 2013. № 4(45). С. 52–62.
3. Козенок А.С., Кутья О.В. Шляхи підвищення ефективності ресурсозбереження в логістиці за рахунок провадження технологічних рішень в сучасних умовах. Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. 2018. № 12. С. 223–229.
4. Мазур О.В., Артеменко Л.П. Стратегічне управління ресурсозбереженням підприємства в умовах енергетичних обмежень. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2017. № 14. С. 1–8.
5. Каленюк А.А. Повышение конкурентоспособности промышленного предприятия на основе управления ресурсосбережением. Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. 2013. № 8. С. 116–118.
6. Ткаченко Т.П., Кириченко С.О. Концепція безвідходного виробництва як фактор підвищення прибутковості підприємства. Агросвіт. 2018. № 9. С. 60–63.

7. Тарановська Ю.М., Янчук Т.В. Сутність та значення реверсивної логістики в сучасних ринкових умовах. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 6(17). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/17-2018-ukr>.

REFERENCES:

1. Khvesyk M., Bystriakov I. (2012), "Paradigmatic view on the concept of sustainable development of Ukraine", Problemy ekonomichnoi teorii, vol. 12, pp. 4-12.
2. Vakhromov E. N., Markarian D. Y. (2013), "Evaluation of the sustainable development and functioning of the enterprise: factors, criteria, features", Vestnyk Astrakhanskoho hosudarstvennoho tekhnicheskoho unyversyteta, vol. 4, no. 45. pp. 52-62.
3. Kozenok A. C., Kutia O. V. (2018), "Ways to increase the efficiency of resource conservation in logistics through the implementation of technological solutions in modern conditions", Tekhnichniy servis ahropromyslovoho, lisovoho ta transportnoho kompleksiv, vol. 12, pp 223-229.
4. Mazur O. V., Artemenko L. P. (2017), "Strategic management of resource savings of the company in the minds of power engineering", Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut», vol. 14, pp 1-8.
5. Kaleniuk A. A. (2013), "Strategic management of resource savings of the company in the minds of power engineering", Vestnyk Saratovskoho hosudarstvennoho sotsyalno-ekonomicheskoho unyversyteta, vol. 14, pp 116-118.
6. Tkachenko T. P., Kyrychenko S. O. (2018), "The concept of non-waste production as a factor in increasing the profitability of the enterprise", AHROSVIT, vol. 9, pp 60-63.
7. Taranovska Y. M., Yanchuk T. V. (2018), "The essence and significance of reversing logistics in today's market conditions", Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia, vol. 6, no. 17 pp. available at: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/17-2018-ukr>, (Accessed 17. 2018).

Taranovska Yu.M.*Student,**Vasyl Stus Donetsk National University***Buha N.Yu.***Candidate of Economic Sciences,**Senior Lecturer at Department of Marketing**Vasyl Stus Donetsk National University*

RESOURCE-SAVING ROLE FOR ENTERPRISE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

This article considers problems connected with the sustainable development of enterprises within the limits of programs savings of resources in the conditions of modernization of industrial-economic activities. The urgency of resource-saving control in the food industry is due to the necessity of saving and rational use of all resources. This problem requires a solution for the proper organisation of sustainable development of an enterprise.

In addition to this, the theoretical aspects of sustainable development were identified. For each managing subject, it is important not simply to keep stability but to achieve effective stability. The structures, able to re-establish the starting position of equilibrium after any disturbance (under the influence of the internal environment), which brings to deflection of the system parameters from the normal state, are considered to be the most effective. The steady development of economic structure is characterized by the complex system of parameters reflecting economic growth in dynamics, strengthening of the financial condition, and an increase of efficiency of the use of all set and each kind of resources, the performance of obligations to workers, other organizations and the state for the accounting period.

To ensure resource-saving in the enterprise, the main directions of development of low-waste technologies and non-waste industries are distinguished, including:

- creation of new processes for obtaining traditional types of products that allow the use or reduction of processing stages or technological stages, in which the bulk of the waste is generated;
- development and implementation of waste recycling systems that should be considered as secondary material resources;
- creation of territorial production complexes with a closed structure of material flows of raw materials and waste within them.

Processes of resource conservation at the enterprise have a positive effect on a wide range of subjects perceiving its results. These include: the company executing resource-saving measures, consumers of its products, trading partners, employees of the enterprise. For each subject, the effect of resource conservation is to improve the conditions of activity, increase its income, and improve product quality.